

Ժողովին համառօտ նկարագրութիւնը
հաջորդել մեր ընթերցող հասարակու-
թեանը, յուստով որ սորանով անօ-
դուտ տեղ չեմ բռներ այդ պատուա-
կան շաբաթաթերթի մէջ :

Հակո. 10 ին, երեկոյեան, հեռու քսղաքներէն եւ գիւղերէն եկողանդամները Ուսուցչական ընկերութեան մի ընդարձակ դահճի մէջ ժողովուեցան, Դահճիճը պարզ՝ բայց մեծ ճաշակով զարդարած էր. պատերի վրայ մի կողմէն Պիտուալցի եւ եւ Պատէր Ժիրարդի սլատկերները կախած էին. միւս կողմէն Վարդիչ Շպիսի եւ Գյուտմուտի, կանաչտերեւներով եւ ծաղիկներով բոլորած : Վերմաններէն, Վազգիերէն եւ Վատիներէն լեզուներով հանճարեղ առածներ տախտախների վրայ սիրուն գրած՝ պատերը կը զարդարէին : Ժողովինախագահը բարձրանալուածներ ամբիոնի վրայ ողջունեց հիւրերը եւ բացաւ ժողովը :—Խորին լըռութեամբ կը լար բաղմութիւնը նորա խօսքի ըլլ:

‘Աախսագահը իւր ճառէն մէջ կը
յիշէր ընկերութեան ժողովին ա-
ռաջինը՝ 1849 ին, եւ ցոյց կըտար թէ
ի՞նչաքես փոքր սկզբունքով՝ այսպիսի
ընդարձակութիւն ստացաւ ընկերու-
թիւնը*, Սորա պատճառը՝ դպրոցների
նշանակութեան բարձրանալն է Օք-
տոբրիոյ մէջ։ Ուր Ճամանակի բո-
լոր ձգտումն, կասէր նախագահը,
ցոյց կըտայ դպրոցների նշանակու-
թեան բարձրանալը։ — Երկու զօրու-
թիւններ, կը շարունակէր նախագա-
հը, քանի կերթան կը թույլանան,
այն է տոհմային զօրութիւնը կամ իշ-
խանութիւնը, եւ հեղինակութեանը։
Վրդէն ամէն բան կը ջանան սեպ-
հական կարծիքի եւ յասուկ կամքի
թողնել։ Վյո պատճառաւ կամկածը
եւ բանադառութիւնը միշտ կը զօրե-
զանայ, կաճի։ Հյառաջադիմութեան
հիմնական պայմանը ազատութեան
մէջ կը տեսնենք։ Ի՞այց ազատու-
թեան համար կարծիքների տէր եւ
պարտքի զգացմունքներով մարդկիկ
պէտք են լուսաւորուած եւ ինքնակայ
մարդիկ։ Վյո պահանջէն կը հետեւի
բարեկարդ դպրոցների անհրաժեշտ
կարեւորութիւնը։ — Ի՞այց դասուիա-
րակութիւնը միայն դպրոցի արդիւն-
քը չէ, այլ ամբողջ դաստիարակու-
թեան իսկ դաստիարակութիւնը զա-
նազան արտադրիչների հետեւանք է
եւ մինչեւ կեանքի վախճանը մարդ կը
դասուիարակուի։ Ի՞աս այսմ ուսու-
ցիչները միայն սահմանաւոր կազմից
ու լուսաւորիչ են ժողովրդի։ Ոյխայ
ուսուցիչների ոյժը բաւական չէ, մա-
նաւանդ քանի՛ առաւել են օտար աղ-
գեցութիւնները, որոնց վրայ իշխե-
չէ կարելի, եւ որոնք խափանիչ կամ
ձեռնոտու են ամեն մի անհատի դաս-
տիարակութեանը, որ պէտք է մեր
ժամանակի ազգեցութեան ու ձգտա-
ման համապատասխան եւ մարդիկները
ազատութեան ընդունակ դործէ։ Իս-
սորա անհրաժեշտ մշակները ուսուցիչներն են։

Վեր ժամանակի բոլոր զարգաց
ման նախատակն է՝ ճանաչողութիւնը եւ
բարօրութիւնը ժողովրդի մեծ բազ
մութեան ամեն կարգերու մէջ ներ
թափանցել, ժողովուրդը զարգացը
նել: Այս դաշտափառը կը ճանաչէ ու
սուցական ընկերութիւնը, կասեր նա
խադահը, եւ ցանկալով որ ժողովը
այս նպատակին ջշմարիս ծառայու
թիւն մատուցանէ, կը յայտնէր ող
Օռիխերական ուսուցական ոնիկ:

բութեանը ուի ուածէ կիշնէը սրբ ժողովը բաց-
ապամբեն մեռաւ միտքնէն :

Արքամէս յնույյ բարձրացան ամերիկան վրայ հաները բարձ-
կան ու մարդասիրական բոլոր տափափառա-
թեամբ ճառ եր խօսացին : Ես շակու-
կամ միայն ժողովների նիստերին՝ ան-
տեւելով ժողովի բուն խնդիրները՝
մի քանիաը հաղորդել :

Արտիհետեւ քննութեան նիւթ
ընդարձակ եւ խնդիրները շատ էին
այս պատճառաւ. մի եւ նոյն ժամա-
նակ այլ եւ այլ նիստեր տեղի ունէին
Պ.ուցէ անօգուտ չի լինի եթէ բոլը
նիստերի քննութեան խնդիրները ա-
ռաջ համառօտ լիշեմ : 1՝ Վարդզողու-
թեան կամ մարմնավարժութեան խը-
դիրը . 2՝ Ակդրնական դպրոցներ
խնդիրը . 3՝ Եղթեզութեադիմին Դը-
րոցներուն խնդիրը . 4՝ Կաղզիակա-
ռասուցիչների ժողով եւ 6՝ Զեռա-
գործների դպրոցների խնդիրը : Ա ե-
ղին օրը տեղի ունէր Վաշինգտոնի
թեան եւ Կարի ուսուցչւուհիների ժ-
ղովը եւ ապա Ծնդհանուր ժողով :

Դաշտէս լիշեցի, մի եւ նոյն ժամանակ այլ եւ այլ ժողովներ լինելու ևս միայն ինձ տռանձնուպէս հետաքրքրութեալ ժողովներից լինել կարդացոյ: Եւ այ ապէս ներկայ էի և կը նական դպրոցների խնդիրների քննութեան ժողովնն, որ ունեկնդիրների բառ մութեան պատճառաւ մի մեծ ելեղոց ցւոյ մէջ էր (Ա . Վարտինի): Եւ համառօտ գրութեամբ անկարող լինելով համար հա զուրդ է լայն խելացի զինաբանութիւնները որ այս տեղ կը լսէի, բայտ ականանաւ միայն պայքարոյ խը դիրներէն միքանիսը յիշելով: — Առ ջինն այս խնդիրներէն էր՝ «Քանի մատաղ է մի աշակերտ, քանի որ բառած չեն նորա բարոյական ընդունակութիւնները, այն քան աւելի դաստիրակութեան — կը թութեան պէտք ո՞նի այն էակը, քան թէ դաստառութեան : 2. Եթէ կը կամենանք որ Ժղովրդական դպրոցը երեխանների բարոյական զարգացման վրայ արդիւնաւոր ազդեցութիւն ունենայ, պէտք որ ծնողները լինին առաջին եւ իսկական գասափարակները ու կրթողները երեխանների : 3. «Գասափարակութիւնը չը պէտք է միայն ուղղել կրթէ երեխան, այլ գլխաւորագու պէտք է համոզէ եւ նորա կամքը կամք : 4. «Գասափարակութիւնը միայն ժամանակ ունի խը ճշմարիտ նշանակութիւնը, երբ նա համոզուած է՝ որ մարդի ճշմարիտ արժանաւորութիւնը միայն նորա հմտութիւնները եւ գիտութիւնը չէ — նորա մըս ևոր զօրութիւնը, այլ նորա միտքը յօժարութիւնը, նորա սրբացեալ կաքը, եւ այլն : Արքան հետաքրքիր կ'ըեւան այս խնդիրները, այնքան եւ հետաքրքիր էին սոցա գէմ եւ սոցա պաշտպան վէճերը, որ այս համար նկարագրիս մէջ հազորդել կարող չեն : Եղիկների դպրոցների համար զած ժողովի խնդիրներէն հետեւեն ներն եմ նշանակել :

Աշ ար աղջւզգ զայլիս ըլբաց
պէտք չէ հասարակաց դպրոցը ընդու
նիլ . Ո՞նչեւ այս տարիքը լիանու
որ եւ է կարդ ու կանոնով ուսուց
նելը (նաևւ փոքրիկ ազջիկների դը
բոցին մէջ) մերժելի է . Այս խնդի
ընդունելին յետոյ երկար կը իսու
յին դասասեննեակների օդը մաքու
պահելու վրայ , ամենն մի ժամէն յ
տոյ պատուհանները եւ դռները բ
նալու-օդը մաքրելու կարեւորութեա
վրայ : Ասղնադ ործութեան եւ ա
հասարակ գաստունեակների լուսու

Եակիները որսնք հարաւակողմն են կամ
որսնց արեւը ուղղակի կը լուսաւորէ
պիտոյ է վարագոյներով արդիլելուզ-
զակի լոյօը : Ա արագոյնների յարմար
գոյնը եւ առ հասարակ սենեակի՝ գորշ
կարոյութ (Տոխրագոյն) կամ բաց կա-
պայան է : Խայսական գրքերը պէտք
է լաւ ճերմակ թղթի վրայ տպած լի-
նին, մեծ ու պարզ գրերով : — Ա ար-
շութեան եւ սորտ առաջդարձներ-
գործ : Թեան վրայ զարով, վճռեցին
որ մարդկան թեան դասերը աղջկենե-
րի համար լինին՝ հարկադրեալ դասեր
լինին՝ շաբաթի հարկադրեալ դասեր
գամ : (Այս ինչ մեռ կամ երեք ան-
եթէ չեմ միսալիք՝ պրոցեսի մէջ՝
մարդողութեան դասեր չը անդաս
վազովի վերջնու օքը (աղջկա-
զաքի դպրոցների աշակերտք եւ աշա-
կերտուհիք հրապարակաւ իրենց մար-
դողութեան արհեստը ցոյց կը ասյին
։ Աստ կը ցաւէի որ ներկայ դժոնաւ
չը կարգացաց այս հանդիսին : Այս
ժամին ձեռագ ործութեան եւ ասեր
նազործութեան ուսուցչու հիների ժ

զովն էր, եւ ես նախադասեցի այ
ժողովին ներկայ գտնուիլ—մանաւան
որ շատ կը հետաքրքրէր ինձ կտնամ
ճառախօսութիւն եւ վիճաբանութիւ
լու— Երեքհարիւրի չափ ուսուց
չու հիք ժողովուած էին, որտես նախա
գահը տիր մի էր : Վ.յա ժաղավի նպա
տակն էր լուծելայն խնդիրը թէ : Ի՞
գերազանցութիւն ունի նոր առջևա
գործութեան եւ կարանելու դասա
տուութեան եզանուկիլ հինի առաջ
եւ թէ պէտք է այս բաժնի դասա
տուութեան մէջ յերափոխութիւն
անել : Վեսականուբար ծեր ուսուցչու
հիք հին եզանուկը կը պաշտպանէի
եւ բաւական անկազ ու անհամբեր կ
խօսային : Ո՞ի եւ նոյն ժամանա
շորու միասին կը վիճաբանէին (Կայ
եւ այնպէս՝ այս տեղ այնպիսի անկալ
գուի իւն չեր տիրել, ինչպէս մե
յայսնի երիասասարդ ուսումնականն
ու ժամանակակից են) կարու քայլ

Ծըկանց ցանկութեամբ այսօք այս՝ փառ
այն կորեն կամ գործեն։ — Եմնա
առաջ անային պիտանի առարկա
կարել կոմ գործել սովորին — մի
չեւ 12 տարեկան հասակը, եւ ոչ զե
խուժեան աշխատութիւններ անեն
— Քևսո ցըտէին պիտի աշխատի աշխ
կերտուհուն ցուց տալ թէ ի՞նչպէս ո
կազմուի նարա ձեռքի աշխատութի
նը եւ ի՞նչ մասերէ, եւ ոչ միայն մեջ
նարար սովորացնէ դործել կամ կազնէ
Եշխատութիւնները կամ առած զ
սերը պէտք է աշխատ բառ հու տաղի,

զանկապան գործել սովորացնել . իրեն
յարմար շարզիկ եւ այն : Այնչեւ
ոշակերտուհին տարրական դործերը
կտարակել չեմանայ , չըպէտք է յառա-
ջանալ , այլ անշուշտ ոշխատիլ գեռ
այս տեղ հաստատ հիմն դնել եւ ապա
յառաջ գնալ . — Եշակերտուհիներին
ընդունակութեան յարմար դառ դաս-
բաժանել եւ այնպէս պարապիլ նայա
հետ . — ամեն մի դասառան կամ
կարդի մէջ եղողներին նոյն օրինակը
տալ : յս դասերի ժամանակ ուժիչ
պորտալմունք ; նաեւ երդելը ; ըմեր-
ժերի է :

Այսափ ժողովների խնդիրների
վրայ՝
Վանկալարժները քաջ զիտենա-
լով դէմ յանդիման տեսողւթիւնը
պասառութեան նիւթերի ուսաւել
բարձրուցիչ և քան թէ երկար ու
հազար գուերը, այս պատճառաւ
միջոյները եւերի դասառութեան
առ թիւնը գուշին ներաների աշխա-
կարգաւորել էին եւ օւնի կանոնով
ների տեսութեանը ենթարկելուցիչ
պէս վ'ըջին օրը բնադիմական, Ճ
ռագ սրճական եւ մեքնասկան դոր
ծիքները առանձին կարգով հանդէ
էին համել եւ կը մեկնին նոյա դոր
ծածոթեան ձնւը եւ հատըլի դա-
սառութեան կոմսակը։ Ծակերտ
ների նկարչութիւնները, քանչակա
դործութիւնները, նոյա դասակա
գրքերը նմանապէս հասարակաց տե-
սութեան եւ քննութեան էին ենթար
կել։ — Երաժշտութեան, մարմնավար
ժութեան դասառութեան կղմնա-
կի վրայ գալափար տալու համար ա
շակերտաց հասարակութեան առա-
երգել եւ մարզել կը տային եւ այլն
Այսպէսով առիթ կը տային հեռաւ-
քաշաբներէն եւ գիւղերէն եկած ո
սուցիչներին, իրենց չը զիտեցած
անդարին եւ ընդհակառակն իրենց թե-
րութիւնները զարգացած ամբոխ
քննութեամբ ուզգել։

Ժաղովի ծանր բոլյանդակութեա
վրայ այս համառօտ նկատողութիւն
ներն անելով, այժմ կը ցանկայի հան-
դիսի վրայ եւս մի քանի խօսք դրել
Հազրէ քաղաքի հիւրասիրութիւն
նը ու յարգաները գեսի օտար գիւ-
ղական ու քաղաքային ուսուցիչները
ինձ կը զարմացնէր: — Քաղաքը ժ
ողմների օրերին շքեղ ղարդարած էր
կարծես թէ մի մեծ քաղաքական
հանդէս լինի: Ժաղովի վերջին օրու
գիշեը ջրաբուխները եւ գոռող և
աենոս գետը, որի ափին՝ վրոյ բարձ
կանգնած էր անմահ կեստալցի պատ
կերը, ելեք քրտական լուսով լուսաւ-
րելով՝ մի զիւթիչ տեսարան կը նել
կայսցնէին: Երած շուռ թիւներ և
երգեցալու թիւննի՞ր շուռնոսի կամըն
ջին վերաց հիսնալի կերպութ կը նել
դաշնակէին այս սպանչի տեսարա-
նի հետ: — Ես բնաւ չեմ կարծեր ո
տառցիչներին այսպիսի պատիւ ցոյ-
տային: Վանաւ անդ լիշելով որ մե-
մէջ ուսուցիչը ձիաբահի պատիւ ունե-
եւ շատ յաճախ տշակերտի հօր ծր
խախոզը լցնելուն չնորհը գտնն
փառք է նորա համար: Եյս տեղ կա-
րէլի էր հականալ զարդացած ժողո-
վը դի նշանակութիւնը, անոպիսի ժո-
ղովով որ դիտէ թէ այս զիւ զակա-
եւ քաղաքային ուսուցիչների են լ
րանց մասու և անդէնի լինելու եւ չ
լինելու պատճառը, ոսց կը յանձն
իր ամենաշատ անկարչին գանձը — իս
մանուկները — որ ժամանակով տոկ
պիք բերէ: Այստի ամենէն առաջ ա-
ցա ովհաց է յարդել եւ պոշտպանել

